

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ И ТРУДОВЕ НА ГЛ. АС. Д-Р МИЛЕНА ИВАНОВА АНГЕЛОВА за участие в конкурс за Доцент по История на България

Резюме на монографията: *(Не)споделената памет на късния социализъм. Движението "Народната памет разказва" (1983-1989), Изд., СемаРШ, С., 2010.*

Като кампания за организирана "масова" мобилизация на спомените от последните години на комунистическия режим в България, в екстремните форми на „социалното управление на миналото“, движението *“Народната памет разказва”* се задава като най-мощното събиране на исторически свидетелства и спомени, добивайки почти индустриални размери. Монографията предлага обхванат прочит на начина, по който се изграждат, функционират и разграждат някои от символните форми на обществото на социалистическата епоха, на колективната и историческата памет на това общество. През призмата на движението "Народната памет разказва" се изследват детайлите на някои от социално изработените и режисирани механизми за придаване на идентичност и преживяване на идентичност, анализира се и начина, по който се изграждат, функционират и разграждат символните форми на обществото на социалистическата епоха, на колективната и историческата памет на комунизма, на държавния контрол над паметта в неговите най-радикални форми.

Тук се представят и анализират не толкова съдържанието на събраните в резултат на движението спомени, а организацията на тяхното създаване, официалните задачи, които се поставят пред тях и ролята, която им се отрежда в създаването на определена единна култура на спомняне и забравяне. Проблематизира се правото на памет и „политическата употреба на спомените“, както и политическите инструментализации на миналото като цяло. Проследяват се конкретните механизми в опита за създаване на историческа и колективна памет в параметрите на официалната политика на режима – задачи, функции, организация на “народната памет”.

Изследването влиза в дискуссионното поле на появилите се през последните години сериозни изследвания, които не спекулират толкова методологически, а се опитват систематично, влизайки в архивите и вслушвайки се в различни гласове, да дадат емпиричния материал, върху който да се мисли и теоретически да се види това общество и да се потърси на базата на емпирията адекватната методологическа концептуализация.

Резюме на монографията: *‘Образцово село’. Модернизационният проект за селото в България 1937-1944, Благоевград, Университетско издателство ‘Н. Рилски’, 2008.*

Централната изследователска тема тук е експерименталната програма за модернизирание на селото и селския бит, наречена „Образцово село“. Той, обаче, е поставен в много по-широк контекст, като се разглежда неговата предистория, политическите, икономически и правни аспекти на проблема, самата реализация на идеята и локалното ѝ приложение в едно от стотината „образцови“ села. Така всъщност изследването представлява комбинация между традиционна аграрна история, социална история на селото и историческа антропология. В това изследователско поле изложението се удържа в два хоризонта: големият разказ за реализацията на програмата в национален мащаб и микроисторическият поглед върху приложението ѝ в едно

отделно българско село. Комбинирането на класическия наратив с това, което в съвременната наука се нарича „изследване на случай“ (case study, Fall Studium), дава възможност за много по-прецизно изучаване на трудно уловими по документален път процеси и на самото приложение на аграрните практики в бита и всекидневието на среднестатистическия български селянин от 30-те и началото на 40-те години.

Комбинираният изследователски подход „между архива и терена“ позволи да се проследят сложни феномени, неуловими за традиционната историография и основани на т. нар. „културна интимност“.

Комбинацията от слабо проучван до този момент проблем, модерна методология и интердисциплинарност, позволява до известна степен да се смени модела, по който до този момент беше разработвана т. нар. „селска проблематика“. Това дава възможност и да се промени и инстанцията, от която традиционно се води разказа за българското село.

В книгата се вижда не само перспективата на държавата - държавните стратегии за „българското село“, изграждането на институционалните мрежи за реализирането на тези стратегии и промените в жизнените условия на хората в селото от средата на 30-те до средата на 40-те години на XX в., но и тази „отдолу“, на обикновения човек.

Изследването се опитва да извади програмата „Образцово село“ от абстракцията на официалните документи, от анонимността на „държавата“ и да покаже реалния ѝ принос за модернизацията на дома, бита и селското пространство в България. Макар това да не се знае от мнозина, появата на такива общоизвестни и до днес белези на селското публично пространство като фурните-комбинати, бани, здравни служби, училищни градини и пр. са резултат именно от пионерната дейност на „Образцово село“. В заключение се опитва да отговори и на въпроса, до каква степен програмата представлява алтернатива на колективисткия проект за бъдещето на българското село, реализиран след 1944 г. За съжаление, развитието на събитията по-нататък не дава възможност за свободна конкуренция между двете визии и обрича първата ако не на директното отрицание, то със сигурност на съзнателната забрава.

Резюме на студията: *The politics of “social diseases” in Bulgaria – between society initiatives and state engagement. The Society for Fight against Tuberculosis (1908-1948)* – In: Schilde, K., D. Schulte (eds.) , *Need and Care – Glimpses into the Beginnings of Eastern Europe’s Professional Welfare*, Barbara Budrich Publishers, Opladen & Bloomfield Hills, 2005, p.137-148.

Студията е част от изследване, осъществено в рамките на международния проект „История на социалната работа в Източна Европа (1900 - 1960)“. Тя представя политиките и практиките към т.нар. ‘социални болести’ и по-специално към туберкулозата като емблематична за епохата. Представени са взаимодействията, напреженията и усилията, както от страна на държавните институции, така и от позицията на зараждащият се в страната граждански сектор и тези организации, насочили вниманието си към решаването на тежки здравно-социални проблеми.

Резюме на статията: *Рокфелеровта фондация и Американската близкoизточна фондация в България – инициативи в полето на социалната работа, 20-те – 30-те години на XX в.* – В: Попова. К., М. Ангелова, *Обществено подпомагане и социална работа в България: история, институции, идеологии, имена*, Благоевград, 2005, с.112-125.

След края на Първата световна война, някои европейски правителства търсят подкрепата на международни организации, за да се справят със здравните проблеми,

предизвикани от дълго проточилата се война и от социалните проблеми, свързани с това. През периода между двете световни войни, въпросът за общественото здраве излиза на преден план за националните политики и за международното сътрудничество и е смятан за решаващ фактор в създаването на международна мрежа от здравни организации, както и в подготовката на експерти, които да следват общи модели на устройване на общественно-здравна администрация. През 20-те години на двадесети век осезателно се усещат мащабните инициативи на международни организации и благотворителни фондации - Здравната организация на Обществото на народите, Американската блискоизточна фондация и Рокфелеровата фондация в Централна и Южна Европа. Статията разглежда дейността в този период на двете американски филантропични организации в България.

Резюме на статията: В “единен противотуберкулозен фронт”. Борбата против туберкулозата в социалната и здравна политика на българската държава – 1944-1951 – В: Тероризъм. Интелектуализъм. Балкански безпокойства, Благоевград, 2005, с.134-145.

Организацията на социалната система след 1944, и особено след 1951, подменя изцяло социалните агенти и техните мрежи. Няколко са основните тенденции в държавната политика през този период са: изземване на социалната грижа от функциите на местните общности, национализация на локалните фондове за подпомагане, включване на социалните институции и тяхната собствена финансова база в плановата икономика. Социалистическата държава налага бюрократичен контрол върху мрежата на общественото подпомагане, включително и върху инициативите в полето на борбата с туберкулозата. Статията представя тези механизми през случая с Дружеството за борба с туберкулозата в България.

Резюме на студията: Село Церово – неспокойни летописи в ХХ в. – В: Попова, К., Пискова, М., Ангелова, М., Муратова Н, (съст.), Виртуална Горна Джумая. Минало и културно разнообразие на община Горна Джумая/ Благоевград, 2007 - <http://www.history.swu.bg/GD.htm>

Изследването влиза в проблематиката на историята на „възродителния процес“ в България като представя случая със село Церово – единственото мюсюлманско селище в Благоевградска община. На базата на архивни източници и на теренно изследване се представят част от политиките на комунистическата държава към мюсюлманското население в Югозапада.

Резюме на статията: Women’s Memoirs in the Collection of Documents about the “Narratives of Popular Memory” Campaign (1983-1989), Public Archive, Blagoevgrad – In: Popova, K., M. Piskova, etc. (ed.), Women and minorities archives. Ways of archiving, Volume 1, Sofia-Vienna, 2009, p.63-68.

Статията е част от по-голямото изследване на мемоарните политики в рамките на кампанията „Народната памет разказва“ (1983-1989). Тук са изведени акцентите, свързани с мястото на жените и женските спомени в рамките на националното

мемоарно движение и по-специално тези на територията на бившия Благоевградски окръг.

Резюме на студията: *Обществени организации в сферата на здравеопазването до 1944 г.* – В: Георгиев, М., Кр.Гигов и др. (съст.), **История на българската медицина, т.1**, С., „Летера”, 2009, 267-279.

Представена е скица на онези организации, които често са незаслужено negliжирани или споменавани мимоходом в историите на общественото здравеопазване – Съюза за закрила на децата в България, Дружеството за борба с туберкулозата в България, както и дейността в страната на двете влиятелни американски филантропични организации след Първата световна война – Американската блискоизточна фондация и Рокфелеровата фондация. Тези организации са предствителни и заради това, че дейността им ускорява въвеждането на новите за времето международни норми и глобализирането на стандартите на здравна грижа и профилактика.

Гражданските организации, работещи в сферата на социалните проблеми и общественото здравеопазване имат огромен принос в развитието на цял един сектор от обществения живот. Независимо дали става дума за големите централни организации, за техните клонове или местни дружества, те в крайна сметка създават и поддържат усещането за обществена солидарност, за “обществена грижа” в най-буквалния смисъл. Дори и мерките им на моменти да са палиативни, а помощта – временна, те създават една от мрежите, на които се крепи и чрез които съществува обществото.

Резюме на студията: *Научно и социално конструиране на болестта: туберкулозата в края на XIX – първата половина на XX век* – В: Лилова, Д. (ред.), **Хуманитарни науки и социални светове**, С., „Рива” (под печат).

Социалната история на медицината е изключително продуктивно поле за анализ на обществените отношения, техните конфликти и динамиката на развитието им. Креативният потенциал на това сечение между природни и социални науки се проявява с особена сила в изследванията, посветени на туберкулозата като ключов и драматичен фактор в историята на модерността през XIX и първата половина на XX век. Студията представлява опит за включване в този широк научен дебат с анализ на българските политики спрямо „жълтата гостенка” през посочения период.

Туберкулозата е едно от най-пищно представяните с реквизита на метафорите заболявания. Наричат я „жълтата гостенка”, „бялата чума” или „виенската болест”. Страхове и фантазиите, подбуждани от нея в миналото, са реакция срещу болест, смятана за неподатлива на лечение. Дълго време нейният причинител остава неясен, а усилията на лекарите – неефикасни. Поради това тя е била възприемана като коварно и неумолимо посегателство над живота. През последните години болести като СПИН, рак и хипертония изместиха някогашните обществени страхове от туберкулозата, но в началото на XX век именно „жълтата гостенка” е най-познатото лице на смъртта. Именно поради това тя се превръща във фокус на колективното въображение, концентрирал в себе си ефекта от реални страдания и социални политики.

Що се отнася до идеологическото конструиране на болестта през първата половина на XX век, то трябва да се подчертае, че още от самото начало туберкулозата еднозначно е определяна като „социална болест”. С този термин след Първата световна война, се обозначават онези болести, които са пряко свързани с условията на живот и труд или са характерни за специфични социални групи. В българския случай

туберкулозата, маларията, сифилиса, алкохолизмът, а от втората половина на 20-те години на XX век – и ракът, се квалифицират като социални болести. По отношение на туберкулозата в този период се смята, че тя засяга предимно ниските социални слоеве и се влияе от лошите условия на живот и оскъдното хранене. Епидемичният характер на болестта се възприема като опасност за здравето на държавата, икономическата продуктивност, военната мощ и репродуктивния капацитет на обществото и нацията. Чува се гласове, че туберкулозата е симптом за дегенерация на биологичния потенциал на нацията и расата, тъй като активира механизъм за промени в наследствеността.

Сама по себе си възможността за идеологизиране на болестта и средствата за борба с нея е показателен феномен. Разбира се, туберкулозата никога не е била просто езикова метафора или идеологическа призма, през която се пречупват социални отношения и обществени страхове. Напротив, тя е била – и за съжаление продължава да бъде – смъртоносна реалност за много хора по света. Третирането ѝ обаче далеч не е само медицински проблем. То е важен симптом за начина, по който в определени исторически епохи се променят представите за болест и здраве, за бедност и социална солидарност, за граждански активизъм и държавен контрол, за колективно действие и национална идентичност. Това са въпроси, чийто отговори продължават да определят дневния ред на обществото и днес. Социалната история на медицината не съдържа окончателните им отговори, но ги поставя в центъра на своя дебат и точно в това се крие нейният продуктивен потенциал като научно поле.

Резюме на статията : *Филантропия и обществено здраве - Рокфелеровата фондация и борбата с маларията в България през 20-30-те години на XX век*, -В: Научни известия на ПИФ, ЮЗУ „Н. Рилски”, г. V., кн. 1, Университетско издателство, Благоевград, 2009.

В динамичният изследователски пейзаж, насочен към мащабните проекти на Рокфелеровата фондация след Първата световна война, се открояват няколко актуални разработки, свързани с балканската политика на тази влиятелна филантропична организация. От всички ангажименти на Рокфелеровата фондация в България най-постоянен остава и се поддържа най-активно проектът за борба с маларията в лицето на изградената като модел в тази област **Противомаларична станция** в гр. Петрич. В края на 20-те години на XX в. фондацията организира първите постоянни противомаларични станции в 3 града в най-рисковите за тази болест райони - Петрич, Бургас и Пловдив.

Резюме на студията: *Care, Monitoring, Control - the First Experimental Practice for Accommodation in Foster Families in Bulgaria (1937-1938)* – In: Popova, Kristina, Vaska Stancheva-Popkostadinova (Eds.), *Case work and social control in the 20th century*, SEMARSh, Sofia, 2010, p.27-39.

Статията представя първия опит за установяването на практиката на „приемна грижа” в България. Става въпрос за една инициатива на Американската блискоизточна фондация в България и Отделението за социални грижи при Столична община за настаняване на изоставени деца в приемни семейства през 1937 г.

Основен източник за реконструирането на тези първи стъпки на приемната грижа в България са докладите и анкетите на лекарката и сестрите-посетителки на здравно-съвещателната станция на Блискоизточната фондация в София.